

Til: Utdannings- og forskningskomiteen

Saksbehandler: Annette Jensen
Oslo, den 16 februar 2026

SAFO er en paraplyorganisasjon for Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Norges Handikapforbunds Ungdom, Angstforeningen og Foreningen Norges Døvblinde (FNDB).

Vår felles visjon er likeverd og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Organisasjonene samarbeider om å gjøre FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne til en realitet i Norge.

Representantforslag om å sikre fullføring og kvalitet i videregående opplæring - Høringsuttalelse

SAFO – Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner, arbeider for at menneskerettighetene til funksjonshemmede blir realisert i alle norske kommuner og fylkeskommuner. FN-konvensjonen om rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse, har vært innlemmet i menneskerettighetsloven siden 01.01.2026. Kommunene er dermed forpliktet til å iverksette nødvendige tiltak for å gjennomføre rettighetene i konvensjonen og til å endre regelverk og praksis som innebærer diskriminering og brudd på funksjonshemmedes menneskerettigheter. SAFO er opptatt av at kommunene har reelle rammevilkår og insentiver til å oppfylle sine forpliktelser. Våre kommentarer til kommunekommisjonens utredning bygger på vårt mål om å bidra til at funksjonshemmedes menneskerettigheter blir realisert i norske kommuner.

SAFO – innspill oppsummert

SAFO kan ikke støtte forslag som innebærer en risiko for svekkelse av retten til videregående opplæring for elever med funksjonsnedsettelse. Og understreker at slik representantforslaget står i dag ikke er godt nok.

SAFO vil på denne bakgrunn anbefale at:

1. Fullføringsretten etter opplæringsloven § 5-1 opprettholdes og styrkes i praktisk gjennomføring
2. Rettighetene til elever med funksjonsnedsettelse ikke svekkes gjennom økt skjønnsvurdering
3. Det etableres tydelige og forpliktende rammer for et helhetlig opplæringsløp
4. Faglig vurdering av elevenes behov skal være styrende for opplæringstilbudet
5. Det iverksettes tiltak for å styrke kvaliteten og kompetansen i opplæringen

1. Innledende merknader

SAFO vil innledningsvis understreke at retten til utdanning er en grunnleggende forutsetning for deltakelse i samfunns- og arbeidsliv. For elever med funksjonsnedsettelse er denne retten særlig avhengig av tydelig rettighetsfesting og forsvarlig gjennomføring i praksis.

SAFO er bekymret for at de foreslåtte endringene, slik de kan bli praktisert, vil kunne medføre en svekkelse av rettsikkerheten og det faktiske opplæringstilbudet for denne elevgruppen.

2. Fullføringsretten

Den nye opplæringsloven innebærer en styrking av retten til videregående opplæring ved at retten gjelder fram til oppnådd studie- eller yrkeskompetanse jf. Opplæringsloven § 5-1. Denne retten gjelder også elever med behov for individuell tilrettelagt opplæring jf. Opplæringsloven §§ 11-1 og 11-6

SAFO vil understreke at fullføringsretten er et sentralt virkemiddel for å realisere målet om økt gjennomføring av videregående opplæring og for å motvirke utenforskap.

SAFO registrerer samtidig at det i sektoren er uttrykt bekymring knyttet til de økonomiske konsekvensene av utvidet rettighetsomfang. Etter SAFO's vurdering kan en slik tilnærming medføre økt risiko for at rettighetene i praksis begrenses eller svekkes.

3. Avklaring av ansvar og likeverdig opplæringstilbud

SAFO støtter behovet for å avklare ansvarsforholdene mellom kommunene og fylkeskommunene, slik det er foreslått av Stortinget. SAFO vil imidlertid peke på at utfordringen i dag i betydelig grad knytter seg til gjennomføringen av eksisterende regelverk.

Erfaringen tilsier at uklar ansvarsdeling mellom kommune og fylkeskommune kan medføre at elevene med behov for tilrettelegging ikke mottar et helhetlig og koordinert opplæringstilbud.

SAFO registrerer at det i flere fylkeskommuner er uttrykt betydelig bekymring knyttet til de økonomiske konsekvensene av fullføringsretten. Dette er blant annet synliggjort i medieomtale fra Vestland fylkeskommune, hvor gjennomføringen av retten er anslått å medføre betydelige merkostnader og omtales som krevende å håndtere innenfor eksisterende økonomiske rammer.

Etter SAFOs vurdering illustrerer dette en reell risiko for at økonomiske hensyn kan få betydning for hvordan rettighetene praktiseres. SAFO vil i denne sammenheng også peke på at praktiseringen av regelverket påvirkes av hvilke forventninger som stilles til elever med funksjonsnedsettelse. Dersom ambisjonsnivået for denne elevgruppen senkes, kan dette i praksis føre til at rettighetene ikke realiseres i tråd med lovens forutsetninger.

Det er derfor helt avgjørende at en eventuell avklaring av ansvar:

- ❖ faktisk forplikter, og ikke bare blir en intensjon.
- ❖ sikrer nødvendig samhandling mellom kommunen og fylkeskommunen
- ❖ ikke gir rom for en praksis der rettighetene svekkes gjennom utvidet skjønnsvurdering

4. Forholdet mellom rettighetsfesting og praksis

Retten til tilpasset opplæring og individuell tilrettelagt opplæring er allerede lovfestet jf. Opplæringsloven §§ 11-1 og 11-6.

Videre følger det av Likestillings- og diskrimineringsloven § 21 at elevene har rett til individuell tilrettelegging i utdanning.

SAFO vil fremheve at utfordringen ikke primært er mangel på rettighetsgrunnlag, men hvordan disse rettighetene praktiseres.

Vurderingen av elevenes behov for tilrettelegging er i stor grad skjønnsmessige. Dette innebærer en risiko for at hensyn som ikke er relevante etter regelverket – herunder økonomiske og administrative forhold – tillegges vekt ved fastsettelse av opplæringstilbudet.

5. Kvalitet og kompetanse

SAFO vil videre påpeke at det foreligger et betydelig kunnskapsgrunnlag som viser at kvaliteten på opplæringen til elever med funksjonsnedsettelse er varierende og i mange tilfeller ikke tilfredsstillende. I 2021 gjennomførte Utdanningsdirektoratets 24 tilsyn på elevers rett til spesialundervisning. Det ble avdekket brudd på regelverket i **alle** tilsynene, dette er svært alvorlig. Dette underbygger også SAFO sin oppfattelse av historiene vi hører fra medlemmene våre og om hvilke opplevelser de har i skoleløpet.

Kunnskap fra blant annet Utdanningsdirektoratet og NFU viser blant annet:

- ❖ Betydelige variasjoner i kvaliteten på spesialpedagogiske tilbud
- ❖ Utfordringer knyttet til læringsutbytte for elever med vedtak på tilrettelegging
- ❖ Mangelfull kompetanse i spesialpedagogikk i deler av opplæringssektoren

SAFOs eget kunnskapsgrunnlag viser også betydelig utenforskap og manglende inkludering i skolen.

Etter SAFOs vurdering tilsier dette at det er behov for å styrke kvalitet og kompetanse i opplæringen, snarere enn å gjennomføre endringer som kan forsterke eksisterende utfordringer.

6. CRPD – menneskerettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Forslaget må vurderes i lys av Norges forpliktelser etter FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Særlig relevant er:

- ❖ Artikkel 24 om retten til inkluderende utdanning
- ❖ Artikkel 19 om retten til selvstendig liv og deltakelse

Disse bestemmelsene forplikter staten til å sikre et inkluderende utdanningssystem hvor nødvendig tilrettelegging og støtte gis på individnivå.

En praksis der økonomiske eller administrative hensyn begrenser tilgang til opplæring for elever med funksjonsnedsettelse, vil etter SAFOs vurdering være i strid med disse forpliktelsene.

Med vennlig hilsen

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner - SAFO

Tove-Linnea Brandvik
Styreleder

Janne Skei
Daglig leder

Referanseliste:

- Opplæringsloven, særlig §§ 5-1,11-1 og 11-6
- Ligestillings- og diskrimineringsloven § 21
- FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, særlig artikkel 19 og 24
- Utdanningsdirektoratet – tilsyn og kunnskapsgrunnlag om spesialundervisning
- SAFO, verktøykasse for stortingsvalget 2025